

Trumpismul și noua dezordine ideologică [Trumpism and the new ideological disorder]

Cristian BOCANCEA

Abstract: *For over half a century, the ideas about how society should be governed have aligned themselves within two ideological blocs: the Western liberal-democratic, and the collectivist communist bloc, in the Eastern world. After the fall of communism, humanity experienced the illusion of the definitive victory of liberal democracy, but after a very short time it found that it was facing a huge ideological tornado, as a result of which blunt fragments of political radicalism and axiological relativism remain. These have generated the decrease in the relevance of the left-right cleavage, the erosion of trust in representative democracy, the rise of illiberalism, the recrudescence of tribalism and xenophobia, etc. All the components of this new ideological disorder have been seriously impacted by the appearance on the American political scene of the character Donald Trump and a pseudo-doctrine called MAGA. Promoting a Manichaeian spirit seasoned with nationalism, anti-progressism, anti-ecology and the „anti-system” emblem, Trumpism banishes temperance and dialogue from the ideological space, introducing atavistic tendencies specific to the axiological disorder of the 1930s.*

Keywords: *new ideological disorder, trumpism*

Introducere

Indicatorii noii dezordini ideologice, prezentați în evoluția lor istorică și în raporturile intrinseci cu trumpismul, stau mărturie faptului că acolo unde (și când) se produce o tulburare a echilibrului economic, de securitate și de viață democratică se află în spatele ei un suport ideologic manifest sau latent. În același timp, însăși lumea ideologiilor politice își modifică starea și compoziția sub impulsul mutațiilor de pe piața globală, din aria fenomenelor demografice, climatice, dar mai ales a celor care se subsumează culturii umane (religiile, știința, artele etc.). Aplicând o analiză multifactorială, genetică și sincronică, vom încerca să reliefăm, în continuare, impactul *trumpismului* asupra a ceea ce numim *noua dezordine ideologică*.

Ordine și dezordine ideologică în postcomunism

Pentru a înțelege, însă, fotografia momentului, va trebui să ne întoarcem la rădăcinile dezordinii ideologice, pe care le plasăm la finele Războiului Rece. Astfel, pe parcursul anilor '80 ai veacului XX, ordinea bipolară a blocurilor capitalist și comunist – consolidată de câteva episoade de destindere Est-Vest – a început să se destrame, din cauza incapacității economice a Răsăritului sovietic de a ține pasul cu Occidentul în materie de bunuri de consum și de tehnologie militară¹. Dorința URSS de a păstori lumea socialistă și de a exporta revoluții în țările subdezvoltate s-a lovit de limitele sistemului economiei centralizate, bazate pe proprietate de stat și planificare excesivă (inclusiv a „pierderilor”). Cu cât a investit mai mult în cursa înarmărilor și în finanțarea gherilelor de stânga de pretutindeni, cu atât a fost nevoit imperiul sovietic să scadă nivelul de trai al propriei populații. Propaganda agresivă și găunoasă referitoare la „superioritatea economică a comunismului” și la virtuțile lui pacifiste se lovea frontal de penuria alimentară și energetică, de serviciul militar obligatoriu extrem de lung și riscant (în teatrul de operațiuni din Afganistan sau în îndepărtata Siberie), de restricțiile politice și culturale tot mai mari pe care le suportau oamenii de rând (inclusiv o eșuată prohibiție a alcoolului), în folosul cărora se spunea că s-a construit socialismul.

Dincolo de contraperformanțele domeniului economic, lagărul socialist își prefigurase amurgul și odată cu acceptarea componentei politice privind respectarea drepturilor omului din

cadru *Acordurilor de la Helsinki*. Grăbită să-și securizeze propriile frontiere, trasate samavolnic în 1945, Uniunea Sovietică a subestimat importanța acelor articole care vorbeau despre garantarea drepturilor universale ale omului (în definiția lor occidentală), despre dreptul popoarelor de a-și decide liber destinul sau despre principiul respectării dreptului internațional. În baza Acordurilor, a apărut sau s-a consolidat fenomenul disidenței anti-comuniste, populația de la est de Cortina de Fier începând să se gândească la libertate, la drepturile ei inalienabile, la alternativa unei vieți fără dictatură. Migrarea în masă a germanilor și a evreilor din spațiul sovietic spre Occident sau spre Israel confirma, în mentalul colectiv, faptul că „dincolo era mai bine”.

Nemulțumirile cotidiene ale maselor proletare și ale țăranilor, criticile politice venite din rândul intelighenției, permanenta comparație cu Occidentul și presiunile exercitate de Comitetul Helsinki pentru Drepturile Omului au erodat serios stabilitatea și credibilitatea regimului comunist. Reformele lui Gorbaciov, începute în 1985, au venit prea târziu pentru a mai reanima sistemul sovietic: pe parcursul anului 1989, schimbarea de regim politic s-a produs în țările-satelit din Europa Centrală, apoi lama ghilotinei a căzut peste însăși marea Uniune Sovietică (dizolvată *de jure* pe 26 decembrie 1991, prin hotărârea Sovietului Unional de la Moscova).

Revoluțiile din țările Europei Est-centrale au pus capăt ordinii bipolare, inclusiv (sau mai ales) în dimensiunea ei *ideologică*. În fața acestei neașteptate mutații (acceptarea de către sovietici a dreptului fiecărei țări de a-și urma propria cale, urmată de valorificarea imediată a acestei oportunități), analiștii și politicienii occidentali s-au mulțumit să proclame victoria democrației de factură liberală, folosind o sintagmă de succes în anii '90: „sfârșitul Istoriei”. Americanul Francis Fukuyama a patentat această formulă, explicând că, odată cu mondializarea democrației liberale, se va încheia *Istoria*, așa cum o știam noi, ca un șir perpetuu de războaie motivate ideologic (inclusiv religios). Ultima falie civilizațională – dintre capitalism și comunism – părea să fi dispărut, prin trecerea națiunilor foste socialiste la regimuri democratice și la economii de piață; artificiala opoziție dintre *Omul Sovietic* și *American Way of Life* părea să fie și ea un vis urât, din care omenirea s-a trezit grație unității sale antropologice profunde (bazată pe aceleași idealuri de viață și aproximativ pe aceleași valori supreme). Dintr-o anume precauție intelectuală, au fost minimalizate celelalte mari clivaje dintre Nordul dezvoltat și Sudul sărac, dintre Islam și Creștinism (deși erau destule voci care le aduceau la cunoștința opiniei publice), considerându-se că ele pot fi gestionate cu instrumentele și după modelul societăților democratice occidentale.

Această dorință a „convertirii la democrație și capitalism” îl animase și pe Ronald Reagan, care nota în Jurnalul său, la mijlocul anilor '80, că lumea s-ar putea schimba dacă ar avea prilejul să-l ia pe Gorbaciov într-o plimbare prin America; văzând cum trăiesc oamenii simpli în SUA, liderul comunist s-ar fi convins pe loc de faptul că trebuie să adopte modelul american de societate. În consecință, în scurtă vreme ar dispărea diferențele și animozitățile dintre cele două spații de civilizație, care ar ajunge să împărtășească împreună valorile libertății și ale prosperității. În spațiul doctrinar european, o asemenea idee era promovată, încă din anii '60, sub titulatura de „centrism convergent”; de asemenea, grație lui Mitterand și lui Gorbaciov, s-a vorbit în anii '80 despre „Casa comună europeană”.

Visul lui Reagan îngloba o mare doză de utopie, dar putea să inspire reflecții sistematice asupra unui viitor dialog ideologic între foștii inamici. Chiar dacă primul deceniu de tranziție post-comunistă a fost marcat de preocuparea generală și predilectă față de adaptarea fostului bloc comunist la economia de piață globală, dezbateri asupra schimbărilor ideologice nu au lipsit, nici în Est, nici în Vest. Cu o viteză apreciabilă, elitele din fosta lume sovietică au asimilat teoriile și ideologiile apusene, operând cu ele tot mai lejer și mai critic; în același timp, au dorit să înțeleagă de ce și cum au suportat comunismul timp de jumătate de veac, ce a mai rămas în mentalul colectiv din doctrina marxist-leninisto-stalinistă și din avatarurile ei

gorbacioviste, spre ce orizonturi ideologice vor migra cetățenii eliberați de comunism. În acest context, anii '90 au văzut cum se structurează *o nouă ordine doctrinară*, dominată de tiparul democrației liberale (cu bemolurile ei mai de stânga sau mai de dreapta) și preocupată să demoleze „demonii totalitarismului”.

Temele privilegiate ale analizei ideologiilor au fost redeterminate în aria „societății deschise” și a radiografiei comunismului², alegerea având o certă intenție moralizatoare și profilactică. Orice „bun cetățean” al noii lumi libere trebuia să repudieze comunismul și să se ralieze unei mari familii ideologice democratice, fiind destul loc pentru toți în această nouă ordine a ideologiilor ancorate în filonul comun al democrației liberale (opusul substanțial și chiar procedural al „democrației populare” sovietice) și al capitalismului.

Pentru majoritatea analiștilor, ca și pentru liderii occidentali, victoria capitalismului contra comunismului era o certitudine de netăgăduit, evidențiată de trei situații distincte și conexe³, în același timp: a) *revoluția neoliberală* contra intervenționismului etatic (înfăptuită în SUA și Marea Britanie, sub guvernările Reagan și Thatcher), grație căreia a scăzut dramatic impozitarea bogăției, cu efecte imediate asupra creșterii economice și implicit a prosperității generale; b) *disoluția regimurilor de tip sovietic* și trecerea acelor țări la capitalism și democrație; c) *primul război din Golf*, contra Irakului care invadase Kuweitul, consecința victoriei occidentale fiind nu doar restaurarea dreptului internațional, ci și „trezirea” popoarelor guvernate autoritar, în perspectiva unei schimbări de regim pe coordonate demo-liberale. În rezumat, *noua ordine ideologică* de după Războiul Rece însemna mondializarea (aproximativă) a paradigmei capitaliste și a democrației liberale.

În interiorul acestei paradigme, se structuraseră, totuși, cel puțin două modele majore de capitalism. Unul avea accente social-democrate și creștin-democrate, din unghiul cărora prosperitatea trebuia să fie distribuită echitabil, prin mecanisme etatice (și nu numai) dedicate bunăstării generale bazate pe solidaritate și subsidiaritate; în același model, se regăseau idei ecologiste despre dezvoltarea durabilă, ca și diverse teorii despre egalitatea între sexe, despre drepturile minorităților de tot felul și despre așa-numita „discriminare pozitivă”. Al doilea model menținea ca valoare centrală individualismul capitalist genuin, privit ca unic motor al concurenței și al succesului economic. Michel Albert a surprins cum nu se poate mai bine cele două căi principale pe care mergea capitalismul, la începutul anilor '90: modelul *renan* (specific Europei „sociale”) și modelul *neoamerican* (promovat de SUA și Japonia, ca țări emblematice)⁴.

Al treilea tip de capitalism (mai puțin performant și nefrecventabil din perspectiva stabilității sale) era caracterizat de supremația cartelurilor și castelor militare sud-americane, care combinau regulile pieței cu violența instituționalizată. În primii ani de postcomunism, a existat o frică întemeiată că țările Europei Est-centrale ar putea vira spre o asemenea formulă. Cele mai multe au reușit să scape de ea (chiar și România „capitalismului de cumetrie”), însă pericolul nu a ocolit spațiul fostei URSS. Am putea eticheta în multe feluri o astfel de economie atipică, însă cele mai potrivite formule par a fi: „capitalism KGB-ist”, „capitalism prezidențial”, „cleptocratic”, „de spoliație” (în raport cu proprietățile statului fost socialist, privatizate ilicit de foștii demnitari sovietici, în cartel cu lideri ai serviciilor secrete).

Dacă ne întoarcem privirea spre Extremul Orient, nu putem ignora modelul chinez de capitalism, dezvoltat într-un mediu politic monopartidist, comunist. El este catalogat, în literatura de specialitate, ca „național-capitalism autoritar”, iar distribuția sa teritorială ar cuprinde în aceeași măsură China și Rusia⁵.

În lumea capitalismului globalizat (indiferent de modelul în care operează, de la o țară la alta), problema constructelor ideologice nu a devenit decât în aparență mai simplă decât în vremea echilibrului planetar bipolar. Aceasta întrucât polarizarea stânga-dreapta (tradusă ca opoziția dintre comunism și capitalism) și-a pierdut mult din relevanță, observându-se o aglomerare a spațiului doctrinar de centru. Totuși, vechile ideologii nu și-au pierdut complet

caracteristicile identitare, dar au fost obligate să se redefină tematic, să se nuanțeze. De exemplu, „stânga ar putea fi recunoscută după sensibilitatea sa socială; pusă în situația de a alege sau de a defini priorități, este mai atrasă de egalitate decât de libertate (...). Pentru a îndeplini acest proiect, stânga alege soluția mișcării, a schimbării structurilor, iar la nevoie chiar a revoluției. Ea se pronunță pentru o politică intervenționistă, punând statul și puterile publice în slujba scopurilor sale. Paradoxal, și pentru a complica tabloul, ostilitatea sa față de liberalismul economic pare compensată într-un fel prin atașamentul pe care-l arată libertăților de ordin intelectual și moral; stânga înțelege să stimuleze libertatea de spirit, denunță autoritarismul și naționalismul, și se remarcă prin deschidere în materie de familie și sex. Una peste alta, stânga e generoasă. Îi iubește pe oameni! Dreapta mizează pe individ, încurajează concurența și profitul și rămâne atașată valorilor tradiționale precum națiunea, familia, religia... Ar fi așadar mai liberală decât stânga în materie economică, dar mai puțin liberală în materie intelectuală și etică, și conservatoare în plan social. Uneori, manifestă tendințe autoritare (...). Adunând și scăzând, ajungem la rezultatul că dreapta e egoistă, în aceeași măsură în care stânga e generoasă”⁶. Rotativele guvernamentale din țările care au îmbrățișat de curând democrația pluralistă arată clar această diferență între stânga și dreapta: cea dintâi crește alocările sociale, conferă drepturi economice, chiar dacă știe că nu le poate susține bugetar pe termen lung; cea de-a doua elimină cheltuielile care nu sunt vitale pentru menținerea funcționării aparatului de stat, riscând să-și atragă ostilitatea asistaților guvernelor de stânga.

În Statele Unite, stânga este asociată cu o „cultură de anulare”, centrată obsesiv pe identitatea de gen și rasială, pe drepturile transgenderilor și ale negrilor, pe schimbările climatice, această pseudo-cultură proiectându-se în așa-numitele politici DEI (diversitate – schitate – incluziune), care impun cote la angajări, la admiterea în universități sau în proiectele cultural-artistice (tot mai contestate de publicul cu vederi conservatoare, inclusiv prin acțiuni în instanță, motivate prin discriminare).

Dar nu numai în SUA „generozitatea stângii” constă în îmbrățișarea instrumentalizată a unor teme oarecum marginale față de marile asumții ideologice (de genul garantării proprietății private, a egalității juridice a cetățenilor, a separației puterilor etc.). În acest context, stânga progresistă a internalizat în tot Occidentul, fără rețineri, chestiuni deosebit de sensibile și interpretabile din spațiul ideii de libertate individuală: drepturile LGBT, libertatea de a-ți defini după o evaluare personală identitatea de gen, atitudini feministe excesive, interdicția de a critica valorile și credințele celor care nu sunt ca tine, dar și dreptul la diferență etc. Virulența și consecvența cu care s-a acționat la nivel înalt, în forurile europene, pentru agenda progresiștilor a făcut ca aproape toate familiile ideologice să se ralieze acesteia (într-o măsură mai mică sau mai mare), în defavoarea propei lor agende⁷. În mod paradoxal, toate aceste „drepturi” ce alcătuiesc recuzita „corectitudinii politice” sunt însoțite de interzicerea sentențioasă a ignorării axiomelor corectitudinii politice!

Dezordinea ideologică actuală este în mod cert rezultatul transformării principiilor raționaliste ale libertății și egalității în niște precepte sufocante care te împiedică să gândești și să vorbești despre teme ce ar putea să lezeze sensibilitățile vreunei minorități, vreunei persoane anume. O auto-cenzură nenorocită duce la atitudini disimulante, la false pactizări cu un „bine” definit de tot felul de lideri („directori”) de opinie, care te obligă să-ți măsoari în mod exagerat cuvintele și, în extremis, să-ți ții gura, chiar dacă ai o opinie bine argumentată. În această lume a „neutralității ideologice de fațadă”, nu poți fi explicit de stânga sau de dreapta, pentru că devii dușmanul tuturor. Pentru a evita această nedorită postură, poți să te refugiezi în istoria ideologiilor sau în teme lipsite de interes pentru inchizitorii corectitudinii politice; în schimb, dacă vrei să șochezi, îți rămâne la dispoziție câmpul minat al extremismelor. Acolo te poți regăsi în compania noilor ideologi ai fricii, alături de nostalgicii comunismului și fascismului, de anti-semiți, anti-musulmani și anti-creștini.

„Corectitudinea politică” și „stânga progresistă” au primit, în oglindă, răspunsul extremismelor, dar și pe acela al conservatorismului actual, care îi contrapune valori de bun simț precum: familia, credința, patriotismul, identitatea națională (culturală), tradiția, munca generatoare de prosperitate, meritocrația, siguranța individului și a colectivității, moderația (precauția) în materie de reforme social-politice. Pe aceste baze doctrinare relevante din punctul de vedere al americanului mediu, s-a relansat oferta electorală a republicanilor, în contrast cu tribulațiile democraților despre cotele de afro-americani care ar trebui să fie controlori de zbor, despre câte femei ar trebui să ocupe funcții publice de vârf, ce droguri ar trebui admise cu scop recreațional, câți deținuți ar trebui să primească asistență medicală de stat pentru schimbarea de sex etc. Este clar că democrații au gestionat prost multe domenii care le-ar fi putut aduce suport popular: educația, sistemul sanitar, migrația, controlul armelor; iar când la toate acestea au adăugat grija exagerată față de teme marginale și nepopulare, au deschis calea radicalismului coagulat în doctrina MAGA.

Ce mai rămâne din fundalul liberal al minimei ordini ideologice a anilor '90? „Apărarea unei ordini internaționale liberale cedează locul unei logici contractuale care justifică alianțe strategice cu regimuri autoritare și dictatoriale (ne gândim la cazul simptomatic al Arabiei Saudite) și condamnări de intensitate sau geometrie variabilă (de exemplu, sancțiunile adoptate împotriva Rusiei contrastează cu inacțiunea în fața politicii israeliene de anexare și colonizare)”⁸. Lucrurile stau oarecum la fel și când vine vorba de bunele relații pe care democrațiile occidentale se străduiesc să le întrețină cu președintele chinez (liderul absolut al uriașului stat comunist care deține statutul de „atelier al lumii”) sau cu primul-ministru indian (personajul care, de mai bine de un deceniu, a slăbit democrația și a redus respectul față de drepturile minorităților, în numele naționalismului hindus); dar comerțul pare să fie mai important!

Renunțarea la principiile de bază ale dreptului internațional, atacurile frecvente la adresa democrației și apetitul pentru autoritarism al unor lideri etichetați eufemistic drept „iliberali” au generat în foarte multe țări reacții dure față de noua dezordine ideologică, materializate în absenteism politic, vot protestatar (anti-sistem), re-valorizări / resemantizări ale comunismului, nostalgii totalitare și atitudini maniheiste exprimate violent. În toate categoriile de vârstă, s-a instalat o uriașă neîncredere în politică și în politicieni; a dispărut convingerea că votul fiecărui cetățean contează; s-a creat o masă critică de indivizi care ar fi dispuși să se lase guvernați, într-un sistem alternativ la democrație⁹, de așa-ziși „lideri providențiali”, cu aură de guru, care mint pe față, dar spun ceea ce oamenii vor să audă: povești despre superioritatea lor față de alte nații, despre viitoarea lor „renaștere”, despre prosperitatea care va cădea din cer... Accesul la putere nu mai este condiționat, astfel, de o poziționare ideologică limpede a competitorilor, ci de un soi de „zodiac politic”, pus pe linie melodică manelistă și care dă oricărei opțiuni electorale aspectul Saturnaliilor.

Itemii principali ai noii dezordini ideologice au fost sistematizați de Gaël Brustier, într-o carte emblematică din 2017: *Le désordre idéologique*. Scrisă la puțină vreme după surprizele politice numite Brexit și alegerea lui Trump la Casa Albă, lucrarea explică cum s-au putut petrece astfel de lucruri stranie, imprevizibile. De asemenea, autorul aduce în discuție și surprizele electorale din Franța (unde Macron a câștigat alegerile prezidențiale), Austria (unde Norbert Hofer – candidatul extremei drepte – era cât pe ce să câștige președinția), Italia (cu uriașul succes electoral al mișcării populiste Cinque Stelle, condusă de un umorist), și Spania (țară în care noua formațiune Podemos amenința puterea dreptei premierului Mariano Rajoy), toate exprimând aceeași reacție de fond față de partidele și ideologiile tradiționale: „o furie cu potențial deflagrant”, o scădere a încrederii în democrațiile reprezentative care n-au reușit să repare daunele economice provocate de criza declanșată în 2008. În aceste condiții s-a dezlănțuit „furia” contra stângii social-democrate și a dreptei creștin-democrate, în profitul

unor constructe ideologice morbide, bazate pe teme conspiraționiste, pe „post-adevăr” și fake news¹⁰.

Tabloul dezordinii ideologice s-a completat pe măsură ce comunicarea politică tradițională a fost preluată de rețelele sociale, în locul presei *mainstream* (considerată aservită vechii gărzi de politicieni); unii analiști nu ezită să așeze la baza noii dezordini ideologice o „nouă dezordine informațională”¹¹. Într-o lume în care comportamentele economice, culturale și finalmente cele politice sunt influențate cotidian de Facebook, Instagram, Twitter și Tiktok, nu este de mirare că spațiul ideologic s-a fragmentat, că identitățile politice de odinioară au început să se clatine, fără a da posibilitatea conturării unor repere de normalitate; în goana după consumatori captivi de „timp în rețea”, marile companii informatice n-au resimțit nicio culpă atunci când au lăsat ca instrumentele lor să fie folosite de grupări și lideri cu un trecut ascuns și cu viziuni anti-democratice, pentru a obține voturi prin înșelăciune, nici când au permis unor companii de marketing să folosească în scopuri politice datele personale ale sutelor de milioane de utilizatori (ca în scandalul Cambridge Analytica, din 2016-2018). Nu putem neglijă, de asemenea, rolul uriaș al rețelilor sociale în creșterea radicalismului jihadist, care își recrutează adepții *online* și tot în spațiul virtual le dau instrucțiuni pentru organizarea atentatelor; iar după executarea lor, le oferă mediul de recunoaștere socială, de recompensă simbolică.

Ar fi nedrept să reducem rolul noilor canale de comunicare la aspectele negative enumerate mai sus. În mod cert, ele au reușit să democratizeze comunicarea publică și participarea cetățenilor la decizia politică, să semnaleze instantaneu problemele critice ale colectivităților; în același timp, însă, au înlăturat orice cenzură din calea „prostiilor solemne” promovate de tot soiul de neaveniți, cu pretenții de „analiști” sau (mai rău) de „salvatori”. Adrian Cioflâncă surprindea bine tensiunea dintre binele și răul pe care l-au adus noile rețele în politica zilelor noastre: „În ultimii 20 de ani, s-a scris enorm în Occident pe tema impactului rețelilor sociale și a lumii digitale asupra democrației și sferei publice. La început tonul era dat de lucrările care laudau noile medii pentru contribuția avută la subminarea tiraniilor, mobilizarea opoziției democratice, la combustia protestelor sociale și a revoluțiilor din toată lumea. Criticile inițiale vizau, cu precădere, designul platformelor orientat spre profit comercial, individualism, entertainment și consum emoțional. Între timp, cu precădere după 2016, după ce actori statali și mișcări extremiste au învățat să se folosească de funcțiile platformelor sociale și de vulnerabilitățile sferei publice digitale, a explodat numărul cărților care analizează amenințările la adresa democrației”¹². Chiar și autoritățile publice au recunoscut faptul că în numeroase situații cu miză politică noile rețele au fost folosite de indivizi dubioși și de actori statali pentru a transmite narative ce răstălmăcesc evenimente, idei și valori socio-politice, provocând o furtună ideologică fără precedent în istorie. Cazul anulării alegerilor prezidențiale din România, de la sfârșitul lui 2004, este ultra-relevant, în acest sens.

Noua dezordine ideologică a mai însemnat ca marile teme de „politică pentru omul de rând” (democratizarea, integrarea euro-atlantică, libertatea muncii și a capitalurilor, protecția socială), consacrate în primele două decenii postcomuniste, să piardă din relevanță, în fața unor provocări punctuale precum degradarea puterii de cumpărare, limitarea libertăților în vreme de pandemie, calitatea serviciilor publice, problemele de mediu. Noi linii de „fractură socio-politică” s-au trasat astfel pe subiecte precum globalizarea, migrația, corupția la toate nivelurile, laicitatea, drepturile LGBT (în special dreptul cuplurilor homosexuale de a încheia căsătorii și de a înfia copii), averile ilicite ale unor personaje publice, reinterpretarea ideologică și etică a faptelor unor organizații politice și lideri din trecut. Așa cum se întâmplă adesea în vremuri de criză, vina pentru ceea ce merge prost în societate cade automat pe „sistem”, consecința electorală fiind aceea că oamenii vor reacționa în avantajul mișcărilor care se auto-definesc „anti-sistem”. Întrucât partea cea mai consistentă a sistemului nostru occidental este democrația, tocmai ea a ajuns în căutarea puștii fiecărui elector nefericit; în plus, chiar

mecanismele democratice sunt folosite, „la nervi”, contra democrației și a propriei lor libertăți, de către oamenii pe care politica de până acum i-a dezamăgit.

Impactul trumpismului asupra noii dezordini ideologice

Pentru pasionații de teatru de păpuși, Donald Trump ar putea fi un personaj la fel de comic precum moșuleții din „Muppets Show”: comentariile adesea deplasate și autosuficiența în judecățile pe care le emană îi fac pe cei doi bătrâni de pluș și mucava să se ridice la altitudinea stilului comunicational al președintelui celei mai puternice țări din lume (sau poate chiar mai sus). Statler și Waldorf, mișcându-se stângaci în balconul (aproape oval) de teatru (la fel cum dansează Trump la evenimentele publice), folosesc același limbaj dominat de superlative (*great, amazing, remarkable, fantastic, horrible*), dau senzația că se pricepe la toate și că au mereu dreptate, aprobându-se fericiți la final. Spre norocul tuturor, ei doar ne fac să râdem. În cazul lui Trump, însă, orice ineptie scăpată prin Biroul Oval riscă să se transforme în lege, în politică publică sau chiar în factor de schimbare a ordinii mondiale. Chiar și atunci când nu este luat foarte în serios de către auditoriu, ca „influencer” și ca exponent al „ideologiei” MAGA¹³, Trump generează efecte însemnate în SUA și în restul lumii. Lipsit de o cultură politică solidă, tranzacțional, fără scrupule, narcisist, gata să-și schimbe opiniile de pe o zi pe alta, el contribuie (adesea involuntar) la adâncirea noii dezordini ideologice.

Deși a pătruns în politica de vârf prin „adoptarea” lui de către republicani, Donald Trump nu a internalizat niciodată principiile morale conservatoare, ancorările sale ideologice rămânând incerte și slabe: la un moment dat, se declara chiar „democrat”! Dar, pentru a atrage atenția asupra sa, pentru a câștiga voturi din toate straturile de electori dezamăgiți de cei doi poli tradiționali ai politicii americane, a căutat o formulă percutantă, ce stimulează sentimente normale pentru orice cetățean obișnuit: dorința de a-și vedea țara „măreață”, corelată cu pofta de a „scutura” un pic elitele îngâmfate, „sistemul” care guvernează cu fața întoarsă de la popor¹⁴.

Poziționarea lui Trump în paradigma MAGA a fost și a rămas astfel o simplă opțiune de marketing; în rest, „viziunea lui Donald Trump asupra lumii este o tocăniță nocivă de impulsuri întunecate și iliberale: lumea lui este una cu sumă nulă în care există doar ciocane și cuie – iar a fi un ciocan este tot ce contează”¹⁵. „Tocănița” ideologică trumpistă oferă soluții destul de incerte despre cum anume poate America să devină „măreață din nou” (de exemplu, expulzând emigranții, taxând comerțul cu alte state și reindustrializând economia SUA, eventual intrând în aventuri expansioniste?). În aceeași linie agresivă, deconstructivă, spune cu precizie cine urmează să fie „otrăvit” cu tocănița sa, cine va primi loviturile de ciocan: „Vă promitem că îi vom eradica pe comuniști, marxiști, fasciști și pe bătaușii de stânga radicală care trăiesc ca niște viermi în frontierele țării noastre”¹⁶.

Viziunea MAGA asupra lumii seamănă izbitor cu perspectiva stalinistă asupra „încercuirii capitaliste”, din anii de consolidare a statului sovietic. În oglindă, America de azi ar fi o victimă a conspirațiilor tuturor țărilor planetei, fie ele vecine sau îndepărtate geografic, fie dușmane declarate sau aliate. Trump exprimă ori de câte ori are prilejul această obsesivă idee că Europa (sau, după caz, Canada, Panama, China, Rusia, India, Iranul etc.) „s-a purtat rău cu noi”. Pentru el, există o dușmănie globală contra Americii, iar unii dintre vinovații de această crimă sunt chiar cetățeni ai SUA: democrații (progresiștii), migranții, organizațiile de mediu, majoritatea presei; se adaugă, desigur, marile organizații internaționale consacrate (în mod predilect ONU), găzduite cu atâta bunăvoință de americani și profund „nerecunoscătoare” pentru acest lucru...

Pentru a-și recupera „măreția”, SUA trebuie să arate inamicilor externi că rămâne singura mare putere economică și militară a lumii, că se implică în chestiuni de pe toate meridianele, unde și când vrea, aducând pacea prin forță. Cât privește inamicii din interior ai „noii măreții”, aceștia trebuie făcuți să sufere, să fie ostracizați, să li se taie finanțările și

libertățile, să rămână fără slujbe. Nimeni nu știe când le va fi mai bine americanilor sub guvernarea MAGA, dar toți trebuie să afle, pentru început, cum opozații săi o duc infinit mai prost, cum „plătesc” pentru eroarea de a nu fi crezut în „zeul Trump”; nimic mai firesc, pentru început, ca noul zeu să recurgă la incendierea „templului păgân al democrației”¹⁷.

Primul mandat al lui Donald Trump s-a derulat, astfel, criticând *Establismentul* democrat, iar în ultimele lui zile a arătat Americii și lumii întregi cum un președinte își poate instiga fideli (coalizați în organizații extremiste precum QAnon și Proud Boys) să răstoarne instituțiile legale, doar ca să păstreze abuziv puterea. Scăpat de pedeapsă pentru dezordinea provocată în ianuarie 2021, prin atacarea Capitoliului, Trump și-a construit aura de impunitate și, în mod neașteptat, a recuperat capitalul electoral de-a lungul mandatului democratului Joe Biden. Dacă mulți analiști considerau că asaltul asupra Capitoliului a compromis definitiv trumpismul și că republicanii vor trebui să procedeze la o *de-trumpizare* a partidului, pentru a redeveni o forță politică decentă¹⁸, realitățile ulterioare au invalidat aceste teorii. Republicanii care au respins inițial abuzurile președintelui au devenit tot mai puțini, numărul lor scăzând chiar și pe parcursul președinției lui Biden. Ca un sprijin neașteptat, progresiștii i-au servit lui Trump un potop de argumente privind cauzele decadenței Americii; iar strategia democraților de a paria pe Biden și în ultimă instanță pe Kamala Harris a adus jocul electoral în terenul MAGA. La finele anului 2024, reelegerea lui Trump pentru Casa Albă aproape că nu a mai mirat pe nimeni.

De ce vede oare Donald Trump lumea prin lentila maniheismului și de ce dorește el demolarea structurilor tradiționale ale guvernământului american? Unele analize ale modului de gândire trumpist identifică surse de inspirație, pentru președintele american și acoliții săi (predilect pentru Elon Musk), în *tehnofascismul interbelic*, dar mai ales în *accleraționismul de stânga* (adeptul strategiei de distrugere a capitalismului decadent prin participarea, din interior, la demolarea instituțiilor și pilonilor săi tradiționali). Așa-numitul „accleraționism” a fost promovat de un grup de reflecție cu vederi de stânga, constituit în mediile universitare și artistice din Warwick (în Regatul Unit), în frunte cu Nick Land. Land a glisat, însă, spre extrema dreaptă, fondând curentul *neo-reacționar* (numit și „Iluminism întunecat”), a cărui axiomă e aceea că „democrația, liberalismul și egalitarismul sunt disfuncționale”; ca atare, „pledează pentru tehnocapitalism agresiv, post-uman, pentru guvernare autoritară după model corporatist, controlată de tehnocrați și mașini (*gov-corp*), pentru «hiper-rasism» și eugenie, pentru o cunoașterea bazată pe «hiperștiți» (adică idei care promovează schimbarea radicală, a căror circulație este favorizată tehnologic și care se auto-validează prin impactul extins)”¹⁹.

Convins că în societatea capitalistă americană democrația este rea, presa este rea, piețele bursiere sunt rele, Trump caută refugii în zone pe care crede că ar fi în stare să le controleze cu mult mai bine decât atunci când a falimentat în mod repetat propriul imperiu economic (din cauza proastelor sale tranzacții în piața imobiliară): criptomonede, industria aerospațială a prietenului Musk și rețelele de socializare, tehnologiile *blockchain*, dar mai ales zona deciziilor politice discreționare. Atunci când ceva îl incomodează, soluția lui Trump este distrugerea acelui ceva prin pârgăile puterii de care dispune, chiar intrând în contradicție flagrantă cu normele dreptului intern (fapt dovedit, de altfel, de numeroasele decizii judecătorești ale unor curți statale sau ale curții federale, date contra abuzurilor trumpiste).

Fără să știe cu adevărat ce model de societate și ce formulă de stat ar dori să creeze în SUA (pentru ca apoi să extindă modelul la nivel planetar), Donald Trump știe doar că vrea să distrugă actualul *statu-quo* cu orice preț. Președintele este prin excelență un *demolator nihilist*²⁰, un bulldozer ideologic rămas fără cârmă. Din când în când, personajele sinistre care îl înconjoară îi induc direcția de urmat, dându-i senzația că el însuși își exercită liber prerogativele regaliene, ca într-un turnir în care își ațintește lancea spre promotorii societății deschise. Dar cum să anihilezi societatea deschisă și cum să elimini urmele adânci lăsate de

anii de guvernare și de propagandă progresistă privitoare la drepturile omului, la protecția mediului, libertatea de mișcare etc.?

Pentru a demola vechiul edificiu al statului liberal, echipa de la Casa Albă mizează pe viteza de acțiune, care pare să paralizeze Congresul dominat de republicani (republicani care, la rândul lor, par hipnotizați de Trump, incapabili de cea mai mică ripostă în fața abuzurilor); iar acțiunea se desfășoară cu o „senină” ignorare a legilor care nu convin, legi declarate neoficial „ilegitime”. Este adevărat că și administrațiile anterioare au mai forțat din când în când spiritul legilor, dar nu au avut tupeul să le conteste public și să îndemne la eludarea lor. Trump și-a obligat aparatul din subordine să acționeze în varii paliere de politică publică disprețuind legile în vigoare, ca de exemplu: „să pună capăt dreptului de cetățenie prin naștere; pretenția sa de a imuniza TikTok de răspundere penală; înghețarea arbitrară a cheltuielilor autorizate de Congres; concedierea bruscă a inspectorilor generali, a procurorilor Departamentului de Justiție și a unor oficiali de rang înalt ai FBI; închiderea USAID și multe altele. Ceea ce face ca această ignorare fără precedent a legii să fie și mai tulburătoare este faptul că a fost însoțită de acțiuni care par să tolereze sau chiar să invite la violență, cum ar fi grațierea insurecționiștilor din 6 ianuarie și retragerea informațiilor de securitate care protejau foști oficiali pe care Trump îi consideră neloiali”²¹.

Suportul tacit sau manifest față de violență este parte a modului de a gândi al „maga-iștilor”, inspirați de felul în care Trump îl susține pe agresorul Putin în demersul său cotropitor (încercând să tranzacționeze cu el exploatarea unor pământuri rare din Ucraina sau deschiderea unor afaceri comune în zona Arctică) sau îl încurajează pe Netanyahu să ocupe integral Fâșia Gaza (în perspectiva unor investiții imobiliar-turistice americane). Dacă din violența asupra altora se poate ajunge la o „bună afacere”, atunci nu mai contează principiile de drept internațional.

În conglomeratul ideologic MAGA, observăm, totuși, și unele poziționări care nu au o directă motivație afaceristă. Să luăm ca exemplu suportul acordat de Elon Musk și de vicepreședintele J.D. Vance pentru dreapta radicală germană (Alternativa pentru Germania – AfD). Din această exprimare de opinie, Musk s-a ales cu o scădere drastică a vânzărilor de automobile Tesla în Germania (și chiar în restul Europei), iar Vance cu o critică generală din partea politicianilor UE. Aceasta înseamnă că personajele menționate sunt încrezătoare în justetea „doctrinei” lor și vor să o vadă invadând conștiințele europenilor, mai ales prin alipirea de mișcările naționaliste și suveraniste. În acest context, MAGA oferă adeptilor europeni (apostolilor iliberalismului și suveranismului) o serie de valori pe care la cultivă republicanii, dincolo de ocean: restaurarea mândriei naționale, refacerea puterii economice, „autosuficiența”, revenirea la tradiții, respingerea temelor legate de identitatea de gen și de celelate clișee din „visul american”. În schimb, democrații din SUA și apărătorii europeni ai democrației liberale interpretează în cu totul altă cheie axiomele trumpiste. Astfel, ei văd în MAGA o mișcare ce promovează supremația albilor și restrângerea drepturilor civile pentru grupurile marginale / marginalizate; la o astfel de poziție, s-ar putea alia numai persoane cu puternice convingeri rasiste, fasciste, anti-trans, persoane de-a dreptul „idiotate”²². Criticii democrației subliniază și faptul că MAGA promovează o mitologizare a trecutului, un cult al personalității și o apetență pentru autoritarism²³.

Caracterul dăunător al trumpismului, la scară planetară, nu rezidă atât în faptul că pledează pentru o Americă „măreață” și că folosește, în acest scop, mijloace politice ieșite din tiparele dreptului intern și internațional. La urma urmei, de la Machiavelli încoace, nimeni nu se mai jenează să folosească mijloace discutabile, dacă scopul pare nobil. Câte compromisuri ideologice nu face, de exemplu, Uniunea Europeană, pentru a menține relații economice profitabile cu China sau pentru a mai cumpăra niște gaz ieftin din Rusia? Desigur, scopul nu e decât acela de a face Europa măreață (acronimul MEGA fiind numai bun de utilizat, chiar mai expresiv decât MAGA). MAGA și trumpismul sunt dăunătoare pentru că reduc politica la

economie (la „a great deal”) și pentru că, în acest fel, patentează un model ideologic auto-contradictoriu: declarat opozant neînduplecat al neo-marxiștilor, trumpismul folosește în propriile sale argumentații o schemă reduționistă de cea mai viguroasă extracție marxistă. Din acest „model”, sar așchii de relativism doctrinar în toate direcțiile, tulburând identitatea și echilibrul logic al fiecărui construct care s-ar putea declara, pe drept cuvânt, ideologie.

Nu putem neglija nici faptul că trumpismul anulează substanța politicii de tip modern, înțeleasă ca alegerea unei căi de gestionare a treburilor publice, în numele unor valori și principii bine definite. Pentru cei care îl acceptă (în special pentru republicani), trumpismul este un fel de post-ideologie, care „plasează loialitatea față de liderul partidului în centrul sistemului de credințe. Regulile normale ale politicii, alegerilor și democrației nu mai motivează elitele (...). Important este ca toată lumea să joace conform regulilor lui Trump – și să acționeze pentru a-i păstra domnia”²⁴. Substituirea principiilor politice cu loialitatea oarbă față de lider proiectează guvernământul SUA într-o epocă neo-feudală, ștergând cu buretele progresele modernității în materie de raționalizare birocratică a statului. Fractura produsă de trumpism, prin promovarea în echipa administrativă a Americii a membrilor familiei și a unor prieteni donatori de fonduri sau adulatori de serviciu, riscă să contamineze și alte regimuri iliberale, care până în prezent au păstrat cât de cât aparențele selecției clasice a elitelor.

Din incursiunea pe care am realizat-o în turbionul politic pe care l-a creat trumpismul, din 2016 încoace, am putea extrage o concluzie de etapă: „Statele Unite au fost, decenii la rând, cea mai importantă putere normativă pentru democrațiile liberale, dar, odată cu instalarea lui Trump, au devenit cel mai important furnizor de instabilitate iliberală”²⁵.

Concluzii

Istoria secolului XX și a începutului de secol XXI arată ca un peisaj colinar, în care alternează platourile însoțite, cu depresiunile cețoase; după un liniștitor drum pavat, cu reguli clare și marcaje vizibile, vine invariabil o deplasare prin mlaștini și smârcuri. Așa se face că după perioada numită *La Belle Époque* omenirea s-a precipitat în uriașa dezordine a Marelui Război (1914-1918), continuată de marea criză interbelică (1929-1933) și de al Doilea Război Mondial (1939-1945). După 1945, s-a instalat o *nouă ordine mondială*, pe care retrospectiv o numim epoca Războiului Rece și a sistemului economic, militar și ideologic de tip *bipolar* (contrapunând capitalismul occidental comunismului de tip sovietic). La orizontul anilor '90, echilibrul bipolar s-a defectat ireparabil, prin implozia sistemului sovietic, astfel încât capitalismul și democrația liberală s-au trezit în postura de mari învingători.

Noua ordine hegemonică de tip capitalist, operând în cadrele democrației liberale, nu a avut însă prea mult timp să se consolideze. Erorile politice ale liderhipului occidental și evoluțiile / revoluțiile neașteptate din fostele țări comuniste și din statele arabe guvernate autoritar au pus la îndoială virtuțile noii ordini. Iar atunci când o serie de puteri regionale (Rusia și China, în special) au început să-și exprime opțiunea pentru o lume multipolară, am constatat că trăim în miezul unei *noi dezordini mondiale*.

Noua dezordine mondială are o componentă economică și de securitate, dar și un conținut cultural, ideologic. Fiecare dintre aceste componente a resimțit, începând din 2016, impactul unei mișcări politice numite „trumpism”, clădite în jurul unor idei eclecticice care formează așa-numita „doctrină MAGA” („Make America Great Again”).

În planul ideilor politice, trumpismul poate fi făcut răspunzător pentru adâncirea noii dezordini ideologice (caracterizată, în esență, prin irelevanța clasicului clivaj între stânga și dreapta și prin glisarea mai multor mișcări politice către radicalism și atitudine „anti-sistem”). MAGA și trumpismul, urcate pe coama valului ideologic drept urmare a exceselor curentului progresist, au devenit simbolul tuturor acelor mișcări și lideri politici care consideră democrația tradițională un eșec și care vor să o înlocuiască cu formule iliberale ce amestecă naționalismul, xenofobia, rasismul, teoriile conspiraționiste etc. Puterea de penetrare a acestor idei este dată

de libertățile de care se bucură creatorii lor, în interiorul sistemelor democratice încă vii, ca și de noile modalități de comunicare politică, bazate pe rețelele de socializare.

Note

¹ Proiectul de apărare spațială anti-rachetă („Războiul stelelor”) lansat de Ronald Reagan a dezechilibrat profund sistemul de „paritate nucleară”, sugerând faptul că tot arsenalul URSS devenea inutil, câtă vreme loviturile lui urmau să fie distruse „la sursă”. Tehnologic și economic vorbind, marele scut a fost o cacealma, la acea vreme; dar a forțat URSS-ul să pluseze noi și noi resurse în industria de război, crescând astfel nemulțumirile din lumea civilă.

² În literatura română de specialitate, remarcăm volumele din seria „După 25 de ani. Comunismul în Europa de Est”, apărute la Editura Institutul European (Iași), la inițiativa și sub coordonarea lui Sorin Bocancea.

³ Cf. Michel Albert, *Capitalisme contre capitalisme*, Éditions du Seuil, Paris, 1991, pp. 7-9.

⁴ Ibidem.

⁵ Pierre-Yves Hénin et Ahmet Insel, *Le national-capitalisme autoritaire. Une menace pour la démocratie*, Editions Esprit, 2021.

⁶ Lucian Boia, *Mitul democrației*, Editura Humanitas, București, 2003, pp. 89-90.

⁷ Într-un articol publicat pe Contributors.ro, Eugen Rădulescu surprindea foarte bine modul în care excesiva propagandă progresistă în favoarea obiectivelor sale specifice a destabilizat peisajul ideologic: „Toată nebunia a pornit cu o abordare rezonabilă: eliminarea discriminării la care erau supuse diferite minorități (rasiale, religioase, sexuale și altele), ceea ce este în spiritul egalității în drepturi, de natură să descătușeze resurse, altfel irosite. Până aici, nimic de obiectat. Din nenorocire, lucrurile au luat o turnură ce frizează teatrul absurdului. «Corectitudinea politică» a devenit, încet-încet, o nouă formă de cenzură, ce mi-a amintit de înneguratele vremuri ale trecutului comunist; mișcarea BLM (black lives matter) a trecut fără remușcări de la simpla egalitate în drepturi la a pretinde de facto că unii sunt mai egali decât alții. «Woke», care înseamnă «treaz» și definește vigilență la prejudecăți rasiale și discriminare, a devenit sinonim cu obsesiv în corectitudine politică și cu prejudecăți. În SUA, la acest concept au fost atașate și drepturile pentru minorități sexuale și altele; în Europa, și mișcările ecologiste au intrat în categoria «progresiste» – termen care a ajuns, destul de ciudat, să desemneze o stângă radicală, foarte, foarte departe de libertatea și egalitatea de la care a pornit avalanșa (...). Europa a luat parte entuziast la lupta contra oricărei forme de discriminare. Aici s-au adăugat accente noi – cele legate de ecologie și «decarbonizare». Această parte a avut mai puțin succes dincolo de ocean, dar continentul european a luat-o rău razna (vezi în acest sens închiderea centralelor nucleare-electrice în Germania sau, mai nou, cerința imperioasă de a reduce numărul vacilor olandeze că, vezi, Doamne, poluează cu bioxid de carbon), în Eugen Rădulescu, „De la «Wokw» la MAGA”, 10.03.2025, <https://www.contributors.ro/de-la-woke-la-maga/>.

⁸ Bélig Nabli, „L’ère du désordre idéologique mondial”, 12 septembre 2023, <https://www.nouvelobs.com/opinions/20230912.OBS78026/l-ere-du-desordre-ideologique-mondial.html>.

⁹ „Moscova și Beijingul pun în contrast autoritatea și stabilitatea regimurilor lor cu dezordinea și decadența care domnesc într-un Occident asociat cu democrația liberală și universalismul drepturilor omului. Această propunere ideologică prezintă un interes semnificativ pentru țările din Sud. Unele dintre ele navighează între sferele democratice și cele autoritare...” (Ibidem).

¹⁰ Gaël Brustier, *Le désordre idéologique*, Les Éditions du Cerf, Paris, 2017, pp. 8-9.

¹¹ „În epoca post-adevăr și post-ordine, comunicarea cunoaște forme și canale de manifestare pe care de abia începem să le deslușim. Fake news, misinformation, narrowcasting, realitate augmentată, viral autobots, uzine pentru generat like-uri, algoritmi care generează conținut, armate de troli, propagandă computațională: tot atâtea termeni care încearcă să fixeze «noua dezordine informațională», schimbările, chiar malformațiile pe care le suferă ecosistemul informațional al zilelor noastre ca urmare a posibilităților nelimitate oferite de tehnologie” (Alina Bârgăoanu, „Noua dezordine informațională. De la hiper-emoții la hiper-idei”, <https://www.convorbiriueuropene.ro/noua-dezordine-informatiionala-de-la-hiper-emoții-la-hiper-idei/>

¹² Adrian Cioflâncă, „Radicalii 2.0 și noua sferă publică”, 2 aprilie 2025, <https://www.scena9.ro/article/radicalii-noua-sfera-publica-extremism-social-media>.

¹³ Sloganul de campanie prezidențială din 2016 s-a structurat treptat într-un fel de „doctrină” simplistă, reducăționistă, dar care a inspirat pe multă lume, de la conservatori moderați, până la radicali de dreapta, naționaliști, xenofobi, neo-fasciști, dar chiar și din zona ideologică de extremă stângă. Liderii așa-numitei mișcări *Comunismul MAGA*, Haz Al-Din și Jackson Hinkle, descriu foarte sugestiv rolul lui Trump ca emblemă a unui astfel de conglomerat ideologic eclectic: „Noi avem o vorbă, în calitate de comuniști Maga, și anume că la McDonald’s nu te duci pentru clovn, ci pentru burger. Trump este mascota mișcării” (apud: Cristina Ene, „Ce este mișcarea aparent paradoxală a «comunismului MAGA». Cine sunt fondatorii și cum au fost primiți de platformele conservatoare”, 26.05.2024, <https://adevarul.ro/stiri-externe/sua/ce-este-miscarea-aparent-paradoxala-a-2363812.html>).

¹⁴ „Mișcarea MAGA, adesea denumită pur și simplu MAGA sau Make America Great Again, a fost fondată pe convingerea că Statele Unite au fost odată o țară «mare», dar au pierdut acest statut din cauza influenței străine, atât în interiorul granițelor sale (prin imigrație și multiculturalism), cât și în exterior (prin globalizare sau prin integrarea sporită a mai multor economii naționale). Membrii MAGA consideră că această cădere în dizgrație poate fi inversată prin politici de tip «America pe primul loc», care ar oferi un grad mai mare de protecționism economic, ar reduce considerabil imigrația, în special din țările în curs de dezvoltare, și ar încuraja sau impune ceea ce membrii MAGA consideră a fi valori tradiționale americane. Unele politici susținute de MAGA, cum ar fi apelul lui Trump din 2015 pentru o «închidere totală și completă a intrării musulmanilor în Statele Unite», ar fi implicat o discriminare rasială sau religioasă flagrantă. Printre politicile adoptate în cele din urmă sau cel puțin urmărite în timpul primului și al celui de-al doilea mandat al lui Trump, unele au implicat într-adevăr un tratament discriminatoriu al imigranților non-albi sau non-creștini» (<https://www.britannica.com/topic/MAGA-movement>).

¹⁵ Brink Lindsey, „The open society and the friends it needs”, April 3, 2025, <https://www.niskanencenter.org/the-open-society-and-the-friends-it-needs/>.

¹⁶ Zwelinzima Vavi, „The messy ideological morass that has given us President Donald Trump 2.0”, Daily Maverick, 07 Nov. 2024, <https://www.dailymaverick.co.za/opinionista/2024-11-07-messy-ideological-morass-that-has-led-to-president-donald-trump-2-0/>.

¹⁷ Brink Linsey rezuma foarte bine pericolul reprezentat de politica lui Trump: „El amenință moștenirea noastră democratică liberală și, rezistând ultrajelor și abuzurilor sale, continui să cred că ne menținem credința în idealurile societății deschise. Și în timpul primului mandat al lui Trump, am sperat sincer că amenințarea pe care a reprezentat-o ar putea fi contracarată de o coaliție stânga-dreapta care să lase deoparte micile diferențe pentru a se uni în apărarea unui consens mai profund. Așa cum am spus-o în repetate rânduri în acei ani, politica normală este ca un meci de fotbal în care noi, ca fani din tribune, putem avea interese diferite – dar acum vandali dau foc stadionului și, prin urmare, avem un interes comun de a ne îndepărta temporar de acțiunea de pe teren pentru a apăra integritatea arenei care face jocul posibil” (*op. cit.*).

¹⁸ Cristian Câmpeanu, „«Insurecția» de la Washington și compromiterea definitivă a trumpismului”, în: Revista 22, 7 ianuarie 2021, <https://revista22.ro/opinii/cristian-campeanu/insurectia-de-la-washington-si-compromiterea-definitiva-a-trumpismului>.

¹⁹ Adrian Cioflâncă, *op. cit.*

²⁰ Analistul democrat David Dagan compară primele zile ale celui de-al doilea mandat al lui Trump cu începuturile administrației F. D. Roosevelt, care a lansat cunoscutul program New Deal, de reconstrucție a economiei americane, după criza din 1929-1933. Doar că în cazul lui Trump putem vorbi nu de o reconstrucție, ci de o *Mare Demolare*. Luându-și puteri tot mai mari fără să le ceară de la Congres, Trump demantează instituții care funcționau bine, pe motiv că ele ar face parte din complotul împotriva SUA, menit să lase țara la dispoziția migranților. „Statul profund” ar lucra pentru ca economia americană să depindă de importuri, pentru ca oamenii de rând să-și piardă locurile de muncă, pentru ca tot felul de agenții să arunce cu bani în false activități caritabile din străinătate. Pentru tot acest dezastru, ar fi de vină democrația liberală (David Dagan, „From the New Deal, to the Great Demolition”, 24 februarie 2025, <https://www.niskanencenter.org/from-the-new-deal-to-the-great-demolition/>).

²¹ Ibidem.

²² „MAGA-ii sunt membri idioți ai societății, spălați pe creier, care nu știu nimic mai mult decât să urmeze exemplul unui președinte idiot care are vocabularul unui elev de clasa a III-a” (Laura Hood, „What MAGA means to Americans”, July 3, 2025, <https://theconversation.com/what-maga-means-to-americans-259241>).

²³ Ibidem.

²⁴ George Elliott Morris, „Commander in cheat”, Aug. 05, 2025, <https://www.gelliottmorris.com/p/trump-makes-himself-the-referee>

²⁵ Adrian Cioflâncă, *op. cit.*

Bibliografie

Cărți

ALBERT, Michel, *Capitalisme contre capitalisme*, Éditions du Seuil, Paris, 1991.

BRUSTIER, Gaël, *Le désordre idéologique*, Les Éditions du Cerf, Paris, 2017.

HÉNIN, Pierre-Yves et Insel Ahmet, *Le national-capitalisme autoritaire. Une menace pour la démocratie*, Editions Esprit, 2021.

Resurse online

BÂRGĂOANU, Alina, „Noua dezordine informațională. De la hiper-emoții la hiper-idei”, <https://www.convorbirieuropene.ro/noua-dezordine-informationala-de-la-hiper-emotii-la-hiper-idei/>.

CÂMPEANU, Cristian, „«Insurecția» de la Washington și compromiterea definitivă a trumpismului”, în: *Revista 22*, 7 ianuarie 2021, <https://revista22.ro/opinii/cristian-campeanu/insurectia-de-la-washington-si-compromiterea-definitiva-a-trumpismului>.

CIOFLÂNCĂ, Adrian, „Radicalii 2.0 și noua sferă publică”, 2 aprilie 2025, <https://www.scena9.ro/article/radicali-noua-sfera-publica-extremism-social-media>.

DAGAN, David, „From the New Deal, to the Great Demolition”, 24 februarie 2025, <https://www.niskanencenter.org/from-the-new-deal-to-the-great-demolition/>.

ENE, Cristina, „Ce este mișcarea aparent paradoxală a «comunismului MAGA». Cine sunt fondatorii și cum au fost primiți de platformele conservatoare”, 26.05.2024, <https://adevarul.ro/stiri-externe/sua/ce-este-miscarea-aparent-paradoxala-a-2363812.html>

Francis Fukuyama, *The End of History and the Last Man*, Free Press, 1992.

HOOD, Laura, „What MAGA means to Americans”, July 3, 2025, <https://theconversation.com/what-maga-means-to-americans-259241>.

LINDSEY, Brink, „The open society and the friends it needs”, April 3, 2025, <https://www.niskanencenter.org/the-open-society-and-the-friends-it-needs/>.

MORRIS, George Elliott, „Commander in cheat”, Aug. 05, 2025, <https://www.gelliottmorris.com/p/trump-makes-himself-the-referee>.

NABLI, Béligh, „L'ère du désordre idéologique mondial”, 12 septembre 2023, <https://www.nouvelobs.com/opinions/20230912.OBS78026/l-ere-du-desordre-ideologique-mondial.html>.

RĂDULESCU, Eugen, „De la «Wokw» la MAGA”, 10.03.2025, <https://www.contributors.ro/de-la-woke-la-maga/>.

VAVI, Zwelinzima, „The messy ideological morass that has given us President Donald Trump 2.0”, Daily Mevrick, 07 Nov. 2024, <https://www.dailymaverick.co.za/opinionista/2024-11-07-messy-ideological-morass-that-has-led-to-president-donald-trump-2-0/>.